

знанное всеми государствами мира. В статье исследованы отдельные проблемные аспекты определения сущности права на труд через призму новейших научных исследований. Данное явление было проанализировано с этимологической, психологической, исторической и правовой позиции.

Ключевые слова: права человека, право на труд, право на работу, социальность, субъективность, природно-позитивный характер.

Valetska O. Some aspects of right for labor' features in modern period.
– Article.

Codification of labor legislation and processes of European integration determine scientific research of terms, including right for labor. Right for labor is one of the fundamental human rights, which defined by international law acts and accepted by states all over the world. Problem aspects of definition of the right for labor in modern conditions in the context of scientific research are explored in the article. This phenomenon was analyzed from etymological, psychological, historical and law positions.

Key words: human rights, right for labor, right for employment, sociality, subjectivity, natural positive character.

УДК 343.14

V.V. Ванячук

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ

В статті пропонується виділення нової категорії кримінально-процесуального права, а саме «об'єкта кримінально-процесуального доказування», під яким розуміється те, на що спрямована доказова діяльність. Розглянуто значення введення в науковий обіг цієї категорії, проведена вертикальна класифікація поняття об'єкта доказування та визначено співвідношення об'єкта та предмета доказування.

Ключові слова: кримінально-процесуальне доказування, об'єкт кримінально-процесуального доказування, безпосередній, видовий, родовий та загальний об'єкт доказування.

Актуальність статті. Розвиток науки вітчизняного кримінального процесу спонукає до необхідності дослідження та перегляду традиційних наукових поглядів щодо окремих особливостей кримінально-процесуального доказування. Особливої актуальності вирішення цього питання набуло у зв'язку з набранням чинності новим КПК України, в якому запропоновано розширення змагальних засад кримінального провадження. Дослідження ж того, на що спрямована доказова діяльність (об'єкта кримінально-

процесуального доказування) є визначальним для належного застосування змагальної процедури та її гарантій в кримінальному провадженні. Саме цими обставинами пояснюється необхідність написання цієї статті, її логіка та зміст.

Постановка проблеми. Виходячи із розуміння автора статті щодо доцільності виділення в межах структури категорії кримінально-процесуального доказування таких його складових як об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона і суб'єкт, виникає необхідність дослідження загальних особливостей першого його елементу – об'єкту (його поняття, значення, визначення його видів та співвідношення з категорією «предмет доказування»).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є загальна характеристика запропонованої для введення в науковий обіг категорії «об'єкт кримінально-процесуального доказування», висловлення розуміння її сутності та змісту.

Викладення основного матеріалу. Під категорією «об'єкт», за звичай, розуміється явище, предмет, особа, на які спрямована певна діяльність, увага [1, с.392]. У філософії під ним вважають «те, на що спрямована пізнавальна та інша діяльність суб'єкта» [2, с.465]. Серед галузевих наук найбільш повно ця категорія досліджена в кримінальному праві, де під об'єктом злочину розуміється те, що охороняється кримінальним законом, на що спрямоване злочинне посягання, чому завдається або створюється загроза заподіяння істотної шкоди [3, с.11]. Домінуючою в кримінально-правовій науці є концепція, яка під об'єктом злочину, як елементом його складу, розуміє суспільні відносини в певній сфері (наприклад, суспільні відносини щодо забезпечення основ національної безпеки, суспільні відносини щодо життя та здоров'я людини, особистої волі, честі та гідності людини, суспільні відносини щодо права власності, суспільні відносини у сфері господарської діяльності, у сфері громадського порядку тощо).

Дана концепція має в своїй основі досить міцне соціологічне обґрунтування [7, с.87-236], яке зводиться до наступного: суспільство є не просто сукупністю індивідів, які його утворюють, це насамперед, соціальна взаємодія його членів, яка проявляється у вигляді певної системи вчинків людей по відношенню один до одного, тобто у вигляді певної системи поведінки. Саме із сукупності різноманітних видів поведінки (діянь) людини складаються суспільні відносини. Всяка людська діяльність здійснюється в рамках суспільних відносин, спрямована на їх виникнення, зміну чи припинення. Саме суспільні відносини є тим об'єктом, на який спрямована діяльність будь-якого члена суспільства

¹ Перше наукове обґрунтування цієї концепції мало місце ще в роботах юристів кінця XIX початку XX століття (див., зокрема: [4, с.321; 5, с.227-228]). З точки зору соціалістичного права вона продовжувала розроблятися в працях А.А. Пюнтковського, який писав, що об'єктом всякого злочину слід вважати суспільні відносини, які охороняються всім апаратом кримінально-правового примусу (див., зокрема: [6, с.129-130]).

Такий підхід до розуміння спрямування людської діяльності заслуговує на підтримку, і, на наш погляд, стосується також й кримінально-процесуального провадження, і зокрема кримінально-процесуального доказування. Тому, вважаємо, цілком правомірним при дослідженні сутності кримінально-процесуального доказування виділення та вивчення в науці кримінального процесу нової категорії, а саме об'єкта кримінально-процесуального доказування.

Більш того, вважаємо, що об'єкт кримінально-процесуального доказування займає особливе місце серед інших його елементів (об'єктивної сторони [8, с.108-112; 9, с.382-384], суб'єктивної сторони [10, с.217-223] та суб'єкта доказування). Адже він виконує системоутворюючу функцію, оскільки саме від характеристики об'єкта залежить: а) те, яким чином може бути здійснено кримінально-процесуальне доказування (наприклад, відносини щодо вчинення злочину невеликої чи середньої тяжкості, як правило, не можуть бути встановлені шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій (див.: ч.2 ст.246 КПК)1; б) яким суб'єктом в тих чи інших випадках може бути здійснено доказування (слідчий органів внутрішніх справ не може здійснювати розслідування (й таким чином кримінально-процесуальне доказування) щодо встановлення суспільних відносин у зв'язку із вчиненням такого злочину, як державна зрада (ст.216 КПК, ст.111 КК); в) які наслідки можуть настати (при здійсненні доказування відносин щодо кримінального правопорушення, за вчинення якого кримінальний закон передбачає найбільш суворе покарання – штраф, позбавлення волі або ж довічне позбавлення волі призначені бути не можуть).

Таким чином, об'єкт кримінально-процесуального доказування серед інших його елементів, на наш погляд, відіграє визначальну роль і його правильне визначення для належного здійснення доказування важко переоцінити. На підставі викладених вище міркувань щодо філософського розуміння терміну «об'єкт», соціологічного обґрунтування виділення об'єкту злочину в кримінальному праві, а також значення необхідності виділення об'єкта кримінально-процесуального доказування, вважаємо, що під ним необхідно розуміти суспільні відносини щодо вчинення певного кримінального правопорушення з приводу яких здійснюється кримінальне прова-

¹ Варто відзначити, що в юридичній літературі, хоча й прямо не виділяється об'єкт доказування, є наукові роботи, які визначають особливості здійснення доказування в залежності від особливостей вчинення того чи іншого злочину (тобто, по суті, від особливостей суспільних відносин, на які спрямоване кримінальне провадження, і які залежать від кваліфікації кримінального правопорушення) (див., наприклад: [11]). Крім того, вважаємо, що цілком правомірно припустити й те, що необхідність визначення об'єкта доказування, і врахування його особливостей під час кримінального провадження визначалась (хоча знову ж, на цьому не заострювалася увага) й при розробці криміналістичних методик розслідування того чи іншого кримінального правопорушення, й методичних рекомендацій розслідування та роз'яснень щодо порядку судового розгляду.

дження, та які визначають порядок та суб'єктів його здійснення, а також настання можливих наслідків.

Виходячи із традиційної трьохкомпонентної структури суспільних відносин, яка виділяється в науковій літературі (суб'єкти відносин, соціальний зв'язок між ними та об'єкт відносин (або те, з приводу чого цей зв'язок виникає) [7, с.87-236]¹), а також аналізу кримінально-процесуальних норм та практики їх застосування, можна стверджувати, що під час кримінально-процесуального доказування, вплив на суспільні відносини може здійснюватися різними способами. Зокрема, шляхом:

1) впливу на щось матеріальне, речове, зокрема, наприклад на: а) суб'єкта як на контрагента суспільних відносин, причому такий вплив може мати психічний (шляхом використання суб'єктом доказування психологічних способів впливу на особу під час її допиту) або фізичний характер (застосування суб'єктом доказування заходів процесуального примусу до окремих суб'єктів, що, на його думку, сприятиме здійсненню доказування); б) об'єкт суспільних відносин з приводу якого вони існують (ним можуть бути як певні предмети матеріального світу, які мають місце в кримінальному провадженні (наприклад речові докази, документи), так і нематеріальні блага (наприклад, певна доказова інформація, якою володіє певний суб'єкт), – такий вплив може мати форму знищення, пошкодження, підробки, фальсифікації тощо;

2) шляхом розриву соціальних зв'язків через: а) зміну свого соціального статусу (у кримінальному процесі доцільно говорити про зміну процесуального статусу), виключаючи себе з числа учасників суспільних відносин (заявлення самовідводу слідчим, прокурором, відмова цивільного позивача від цивільного позову тощо); б) зміну соціального (процесуального) статусу іншого учасника суспільних відносин (прийняття слідчим рішення про підозру щодо певної особи і її допит як підозрюваного); в) невиконання покладених на суб'єкта обов'язків (невиконання обов'язків як з боку суб'єктів доказування, які здійснюють кримінальне провадження (слідчого, прокурора), так і учасників процесу (підозрюваного, потерпілого, захисника)).

Для належного розуміння категорії «об'єкт доказування» цілком правомірним є здійснення так званої «вертикальної» класифікації цього поняття. Хоча тут варто зауважити щодо умовності самого поняття «вертикальна класифікація об'єкту доказування». По-перше, об'єкт доказування як певні суспільні відносини завжди конкретний у своєму прояві й не має градації. Але об'єкт може визначатись із різним ступенем узагальнення його ознак; таким чином

¹ Хоча, слід зазначити, що мають місце й інші думки з приводу структури суспільних відносин. Так, окремі фахівці стверджують, що оскільки суспільні відносини складаються між суб'єктами і спрямовані на об'єкт, то ні суб'єкт, ні об'єкт не можуть складати частини змісту суспільних відносин. Їх змістом, таким чином, є лише виключно соціальні зв'язки у вигляді прав і обов'язків суб'єктів та їх реальна поведінка, яка ґрунтується на цих правах і обов'язках (див., зокрема: [12, с.64]).

градації підлягає не сам об'єкт, а поняття об'єкта доказування. По-друге, назва «вертикальна класифікація» навряд чи є правильною. Члени класифікаційного поділу, як відомо, в силу законів логіки, повинні виключати один одного, в той час як при «вертикальній класифікації» має місце не виключення їх, а конкретизація. Тому можливо правильніше буде говорити не про класифікацію, а про градацію об'єкту доказування. Усвідомлюючи таку умовність, ми будемо використовувати все ж термін «вертикальна класифікація», який є більш звичним для юридичної науки.

Критерієм «вертикальної класифікації» об'єкта доказування, на наш погляд, є ступінь спільності характеру суспільних відносин, й здійснення їх поділу за принципом співвідношення окремого, особливого і загального. За цим критерієм об'єкт доказування може бути поділений на безпосередній, видовий, родовий та загальний. Кожному рівню узагальнення суспільних відносин, які є об'єктом доказування, відповідає певний рівень узагальнення ознак об'єкта.

Безпосередній об'єкт доказування – це сукупність суспільних відносин, які повинні бути встановлені в конкретному кримінальному провадженні в залежності від певних притаманних саме вчиненню конкретного кримінального правопорушення фактичних обставин. Отже безпосередній об'єкт доказування – це об'єкт реально існуючого кримінального провадження.

Узагальнюючи певну доказову діяльність щодо подібних кримінальних правопорушень (ця подібність може визначатись кваліфікацією вчинених правопорушень (наприклад, крадіжок, вбивств), або в залежності від суб'єктів їх вчинення (наприклад, вчинення злочинів організованими групами)), можна визначити й видовий об'єкт доказування – а саме суспільні відносини щодо вчинення такого ж кримінального правопорушення, чи вчинених такими ж суб'єктами. Видовий об'єкт співвідноситься із безпосереднім за принципом «загальне – особливе»: всі ознаки, які притаманні видовому об'єкту, мають місце і в об'єкті безпосередньому, однак останній володіє ще й низкою додаткових, тільки йому притаманних ознак. Варто зауважити, що поняття об'єкта як елемента кримінально-процесуального доказування (або як частини його складу) є саме видовим.

Наступним після родового за рівнем узагальнення, на нашу думку, є поняття родового об'єкта доказування, під яким доцільно розуміти суспільні відносини щодо вчинення тих чи інших кримінальних правопорушень (інколи КПК чітко передбачає яких саме), характер яких залежить від певного провадження чи стадії (наприклад, об'єктом доказування при провадженні у формі приватного обвинувачення є суспільні відносини щодо вчинення визначеного законом правопорушення та будь-якими передбаченими законом особами; або об'єктом доказування на стадії судового розгляду є одні суспільні відносини, а в стадії провадження за нововиявленими обставинами чи в стадії виконання вироку зовсім інші).

Останнім у вертикальній класифікації можна виділити загальний об'єкт кримінально-процесуального доказування, як сукупність всіх суспільних відносин, на які спрямована будь-яка доказова діяльність.

При дослідженні об'єкта кримінально-процесуального доказування виникає необхідність з'ясування його співвідношення з категорією «предмет доказування», яка в кримінально-процесуальній науці виділяється і докладно досліджується досить давно, хоча законодавчого закріплення не має. Під предметом доказування вчені розуміють коло закріплених у законі обставин, які повинні бути встановлені чи спростовані під час доказування у кожному кримінальному провадженні [13, с.191; 14, с.488]. Виходячи із запропонованої нами пропозиції про доцільність введення в науковий обіг категорії «об'єкт кримінально-процесуального доказування» і розуміння під ним суспільних відносин, а також розуміння терміну «предмет доказування», яке має місце в юридичній літературі, вважаємо, що предмет доказування серед інших елементів кримінально-процесуального доказування є обов'язковою ознакою складу кримінально-процесуального доказування, яка характеризує саме його об'єкт.

Висновки, зроблені за результатами дослідження. На підставі викладеного, вважаємо, що цілком правомірним є виділення та вивчення в межах структури кримінально-процесуального доказування нової категорії кримінально-процесуального права, а саме об'єкта кримінально-процесуального доказування, під яким, на наш погляд, варто розуміти суспільні відносини щодо вчинення певного кримінального правопорушення з приводу яких здійснюється кримінальне провадження, та які визначають порядок та суб'єктів його здійснення, а також настання можливих наслідків.

Значення виділення об'єкта кримінально-процесуального доказування в тому, що ця категорія виконує системоутворюючу функцію, оскільки саме від характеристики об'єкта залежить порядок здійснення кримінально-процесуального доказування як в конкретному кримінальному провадженні (при визначенні так званого безпосереднього об'єкта доказування), так і в подібних провадженнях (видовий та родовий об'єкт доказування) або загалом (загальний об'єкт доказування).

Література:

1. Новый тлумачний словник української мови: у 4-х т. / уклад. В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. – К. : Аконіт, 2008. – Т. 2. – 926 с.
2. Философский словарь / под ред. И.Т.Фролова. – М. : Республика, 2001. – 720 с.
3. Пудовочкин Ю.Е. Учение о составе преступления: учебн. пособ. / Ю.Е. Пудовочкин. – М. : Юрлитинформ, 2009. – 248 с.
4. Бернер А.Ф. Учебник уголовного права: Часть общая. Части общая и особенная: С примечаниями, приложениями и дополнениями по истории русского права и законодательству положительному / А.Ф. Бернер. – СПб. : Тип. Н. Тиблена и комп., 1865. – Т. 1. – 940 с.
5. Сергиевский Н.Д. Русское уголовное право. Пособие к лекциям: Часть общая / Н.Д. Сергиевский. – СПб., 1905. – 397 с.
6. Пинтковский А.А. Уголовное право РСФСР. Часть общая / А.А. Пинтковский. – М., 1924.

7. Энциклопедия уголовного права: Состав преступления / под ред. В.Б. Малинина. – СПб. : Изд. проф. Малинина, 2005. – Т. 4. – 796 с.
8. Вапнярчук В.В. Зміст об'єктивної сторони кримінально-процесуального доказування / В.В. Вапнярчук // Наук. вісник Ужгород. нац. ун-ту: Сер. Право. – Вип. 21. – Ч. II. – Т.3. – Ужгород, 2013. – С. 108 – 112.
9. Вапнярчук В.В. Об'єктивна сторона кримінально-процесуального доказування / В.В. Вапнярчук // Особистість. Суспільство. Право: зб. наук. статей та тез наук. повідом. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 10-річчю Полтавського юрид. інституту (м. Полтава, 15 берез. 2012 р.). – С. 382 – 384.
10. Вапнярчук В.В. Суб'єктивна сторона кримінально-процесуального доказування / В.В. Вапнярчук // Вісн. Акад. правов. наук: зб. наук. пр. / за ред. В.Я. Тація. – Х. : Право, 2012. – № 1. – С. 217 – 223.
11. Пінчук М.Г. Предмет доказування і судовий розгляд справ про викрадення та інше незаконне поведження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами і вибуховими речовинами: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / М.Г. Пінчук ; НЮАУ ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2007. – 203 с.
12. Благов Е.В. Механизм причинения вреда объекту преступления / Е.В. Благов // Совершенствование уголовного законодательства и практики его применения: сб. науч. тр. – Красноярск, 1989. – С. 64.
13. Кримінальний процес України / за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. – Х. : Право, 2013. – 824 с.
14. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальне право: курс лекцій [вид. 2-ге, змін. і доп.] / Л.М. Лобойко. – К. : Істина, 2008. – 488 с.

Вапнярчук В.В. Объект уголовно-процессуального доказывания. – Статья.

В статье предлагается выделение новой категории уголовно-процессуального права – «объекта уголовно-процессуального доказывания», под. которым понимается то, на что направлена доказательственная деятельность. Рассмотрено значение введения в научный оборот этой категории, проведена вертикальная классификация понятия объект доказывания и определено соотношение объекта и предмета доказывания.

Ключевые слова: уголовно-процессуальное доказывание, объект уголовно-процессуального доказывания, непосредственный, видовой, родовой и общий объект доказывания.

Vapnyarchuk V.V. The object of criminal procedure of proof. – Article.

The paper proposes the allocation of a new category of criminal procedure - the "object of criminal procedure of proof" under. which refers to something that is directed evidential activity. Discusses the importance of the introduction of a scientific revolution in this category, a vertical object classification

concepts of evidence and determined the ratio of the object and the subject of proof.

Key words: criminal procedure proof, the object of Criminal Procedure, Evidence, direct, specific, generic and common object of proof.

УДК 342.9

В.В. Василюшен,
заступник начальника ГУМВС України в м. Києві,
начальник Слідчого управління

ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті з'ясовано сутність організації праці, визначено основні її форми та здійснено їх класифікацію.

Ключові слова: організація праці, форми організації праці.

Головним чинником успіху або провалу будь-якої діяльності був і залишається людський фактор. Тому високий професіоналізм працівників функціональних підрозділів – це важлива передумова ефективного функціонування будь-якого органу. Проте, лише цього недостатньо, адже, висока кваліфікація, творчий потенціал будуть бездарно розтрачені, якщо в організації (на підприємстві) не створити належні організаційні умови, що є безсумнівним успіхом кожного працівника незалежно від рівня його посади. Доцільно наголосити на тому, що вітчизняна наука вже має достатньо теоретичних досліджень у сфері праці. Однак на сьогодні залишається недостатньо вивченим ряд питань щодо особливостей організації діяльності працівників в сучасних умовах. Адже, правильним є твердження, що від належного способу дії нерідко залежить уся подальша доля людини як особистості в першу чергу так і працівника загалом. Тому, лише продуктивна праця та належно організована робота працівників дозволяє вийти підприємству на належний рівень розвитку.

Так, у кризовий період посилюється конкуренція у зв'язку з тим що, підвищення ефективності праці є необхідною умовою не лише розвитку але і виживання підприємства. Значення чинників, які впливають на результативність виробництва, зростають. Одним із них є науково обґрунтована організація праці. Конкретне соціально-економічне завдання оптимізації організації праці є предметом щоденної практичної діяльності керівників і спеціалістів підприємств всіх форм власності. Праця людей в процесі виробництва організовується під впливом розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. Тому організація праці завжди має дві сторони: природно-технічну і соціально-економічну. Ці сторони тісно пов'язані між собою і визначають зміст організації праці, матеріальні цінності.